

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ปัญหาของผู้สอบบัญชีในการสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อมที่จัดทำบัญชีโดยใช้บริการสำนักงานรับทำบัญชี ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อม และเพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแล และควบคุมมาตรฐานการปฏิบัติงาน หาแนวทางแก้ไขปัญหาของผู้สอบบัญชี ในการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อมดังกล่าว

สรุปผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้สอบบัญชีที่ตอบแบบสอบถาม

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สอบบัญชีที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 53.57 ส่วนเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 46.43 โดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.57 ระดับการศึกษาของผู้สอบบัญชีที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 60.71 ส่วนระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 39.29 โดยส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชี 5 - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีน้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.86

ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีที่ตอบแบบสอบถาม

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สอบบัญชีที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวนผู้ช่วยในการปฏิบัติงานตรวจสอบไม่มากนัก โดยผู้สอบบัญชีส่วนใหญ่จะมีจำนวนผู้ช่วยน้อยกว่า 3 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 รองลงมาคือมีจำนวนผู้ช่วย 4 – 6 คน คิดเป็นร้อยละ 32.15 โดยผู้สอบบัญชีที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะรับงานสอบบัญชี 100 – 150 รายต่อปี คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมาคือผู้สอบบัญชีที่รับงานสอบบัญชี 150 – 200 รายต่อปี และรับงานน้อยกว่า 50 รายต่อปีมีจำนวนเท่ากัน โดยคิดเป็นร้อยละ 21.43

ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อม

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สอบบัญชีที่ตอบแบบสอบถามที่คิดว่าการตรวจสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อมที่จัดทำบัญชีโดยใช้บริการสำนักงานบัญชี มีความแตกต่างจากการตรวจสอบบัญชีปกติมีสัดส่วนถึงร้อยละ 89.29 ส่วนผู้สอบบัญชีที่คิดว่าไม่มีความแตกต่างกันมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 10.71 โดยเรื่องที่ผู้สอบบัญชีคิดว่ามีความแตกต่างกันมากที่สุดคือ เรื่องการติดต่อสอบถาม และข้อมูลจากผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการโดยตรงอาจไม่สะดวก รองลงมาคือ เรื่องหลักฐานการสอบบัญชีอาจได้มาจากการตรวจสอบเนื้อหาสาระเพียงอย่างเดียว

ข้อมูลเกี่ยวกับระดับปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี ในการตรวจสอบธุรกิจขนาดย่อม ที่จัดทำบัญชีโดยใช้บริการสำนักงานรับทำบัญชี ในด้านต่างๆ มีดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี

จากผลการศึกษาพบผู้สอบบัญชีมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งปัญหาที่เกิดจากการที่ผู้สอบบัญชีมีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีกับสำนักงานบัญชีที่จัดทำบัญชีให้กิจการที่รับตรวจสอบ และปัญหาจากการที่ผู้สอบบัญชีมีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีกับผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการที่รับตรวจสอบ โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาเท่ากับ 3.00 และ 2.61 ตามลำดับ

2. ปัญหาในการติดต่อรับงานและการแจ้งรายชื่อกิจการที่รับตรวจสอบ

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สอบบัญชีมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่มีระดับปัญหามากที่สุดคือ ปัญหาที่เกิดจากการที่ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการคิดว่าการจัดทำงบการเงินเป็นความรับผิดชอบของสำนักงานบัญชี หรือผู้สอบบัญชี โดยไม่ใช่ความรับผิดชอบของตน มีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาสูงถึง 4.14 ส่วนเรื่องที่มีระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ปัญหาในการแจ้งรายชื่อกิจการที่รับตรวจสอบ โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาเท่ากับ 2.86

3. ปัญหาเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงในการสอบบัญชีกับการควบคุมภายใน

จากผลการศึกษาพบว่า ทุกเรื่องที่ได้ทำการสอบถามผู้สอบบัญชีมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่มีระดับปัญหามากที่สุดคือ ปัญหาที่เกิดจากการที่ธุรกิจขนาดย่อมมักจะมีข้อจำกัดในการควบคุมภายใน อันเนื่องมาจากจำนวนพนักงานมีไม่เพียงพอทำให้การแบ่งแยกหน้าที่ไม่เหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาเท่ากับ 4.00 รองลงมาคือ ปัญหาที่เกิดจากผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการมีแนวโน้มจะจัดทำงบการเงินเพื่อให้เสียภาษีน้อยที่สุด โดยอาจบันทึกรายได้ไม่ครบถ้วนหรือบันทึกค่าใช้จ่ายเกินจริง โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาเท่ากับ 3.86

4. ปัญหาเกี่ยวกับข้อผิดพลาดที่ตรวจพบจากการทดสอบรายการ และยอดคงเหลือในแต่ละรายการในงบการเงิน

จากผลการศึกษาพบว่า เรื่องที่ผู้สอบบัญชีมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาสูงที่สุดถึง 4.07 ได้แก่ กิจการมักจะมีบัญชีเงินสดคงเหลือจำนวนมาก โดยไม่มีเหตุผลอันควร และกิจการมักจะมีบัญชีลูกหนี้ หรือเจ้าหนี้กับบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกันจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่จะไม่มีหลักฐานประกอบรายการอย่างเพียงพอและเหมาะสม รองลงมาคือเรื่องที่ไม่สามารถหาหลักฐานที่เพียงพอเกี่ยวกับต้นทุนของที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ ที่เป็นยอดยกมาจากรอบบัญชีก่อนได้ โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาเท่ากับ 3.86

5. ปัญหาเกี่ยวกับการไม่สามารถปฏิบัติงานตรวจสอบตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สอบบัญชีมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่มีระดับปัญหามากที่สุดคือ ปัญหาเกี่ยวกับการที่ไม่สามารถร่วมสังเกตการณ์ตรวจนับสินค้าคงเหลือ เนื่องจากได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สอบบัญชีของกิจการภายหลังวันที่ทำการตรวจนับ โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาสูงถึง 4.14 ส่วนเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากการที่กิจการไม่ให้ความร่วมมือในการทำยืนยันยอดลูกหนี้และเจ้าหนี้ รวมทั้งการขอข้อมูลจากธนาคาร โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาเท่ากับ 3.36

6. ปัญหาเกี่ยวกับรายงานการสอบบัญชี

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สอบบัญชีมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก 2 เรื่อง ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการที่ต้องรายงานอย่างมีเงื่อนไขเนื่องจากถูกจำกัดขอบเขตในการปฏิบัติงาน ทั้งการถูกจำกัดขอบเขตโดยสถานการณ์ และถูกจำกัดขอบเขตโดยกิจการ โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาเท่ากับ 3.93 และ 3.46 ตามลำดับ ส่วนเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การที่ต้องรายงานแบบไม่แสดงความเห็นเนื่องจากถูกจำกัดขอบเขตในเรื่องที่มีสาระสำคัญอย่างมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาเท่ากับ 2.96 และเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อยมี 2 เรื่อง ได้แก่ การที่ต้องรายงานอย่างมีเงื่อนไขเนื่องจากมีข้อขัดแย้งกับผู้บริหารในเรื่องที่มีสาระสำคัญต่องบการเงิน โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาเท่ากับ 2.54 และการที่ต้องรายงานว่างงบการเงินไม่ถูกต้อง เนื่องจากมีข้อขัดแย้งกับผู้บริหารในเรื่องที่มีสาระสำคัญอย่างมากต่องบการเงิน โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาน้อยที่สุดเพียง 1.89

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี ในการสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อมที่จัดทำบัญชีโดยใช้บริการสำนักงานรับทำบัญชี ในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำข้อมูลที่ได้รับมาอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ผู้สอบบัญชีส่วนใหญ่คิดว่าการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อม ที่จัดทำบัญชีโดยใช้บริการสำนักงานบัญชี มีความแตกต่างจากการตรวจสอบบัญชีปกติ ในเรื่องที่ไม่สามารถติดต่อขอข้อมูลจากผู้บริหาร หรือเจ้าของกิจการได้โดยตรงแต่ต้องติดต่อผ่านสำนักงานบัญชี ซึ่งบางครั้งผู้สอบบัญชีอาจได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องครบถ้วน นอกจากนี้ในการปฏิบัติงานตรวจสอบธุรกิจขนาดย่อมผู้สอบบัญชีส่วนใหญ่ อาจได้หลักฐานการสอบบัญชีจากการตรวจสอบเนื้อหาสาระเพียงอย่างเดียว และผู้สอบบัญชีต้องทดสอบความถูกต้องของรายการ และยอดคงเหลือเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากธุรกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่จะมีข้อจำกัดในเรื่องการควบคุมภายในทางด้านการบัญชี มีไม่เพียงพอและเหมาะสม

2. ในการปฏิบัติงานตรวจสอบธุรกิจขนาดย่อม ผู้สอบบัญชีส่วนใหญ่จะมีปัญหาเกี่ยวกับการไม่สามารถปฏิบัติงานตรวจสอบได้ตามมาตรฐานการสอบบัญชี โดยเรื่องที่มีปัญหามากคือการไม่สามารถร่วมสังเกตการณ์ตรวจนับสินค้าคงเหลือ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้สอบบัญชีได้รับแต่งตั้งภายหลังวันที่ทำการตรวจนับ หรืออาจเนื่องมาจากกิจการไม่ได้มีการจัดทำบัญชีรายละเอียดสินค้าคงเหลือรายตัว หรือไม่ได้มีการจัดเก็บสินค้าคงเหลืออย่างเป็นระเบียบง่ายต่อการตรวจนับ รองลงมาคือการที่ผู้สอบบัญชีไม่สามารถส่งหนังสือยืนยันยอดลูกหนี้ และเจ้าหนี้การค้า รวมทั้งการขอข้อมูลจากธนาคาร ทั้งนี้เนื่องจากกิจการขนาดย่อมไม่ได้จัดทำบัญชีลูกหนี้ เจ้าหนี้รายตัวทำให้ผู้สอบบัญชีไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับลูกหนี้และเจ้าหนี้การค้าที่เพียงพอให้ส่งหนังสือยืนยันยอด และบางครั้งอาจเนื่องมาจากผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการ ไม่เห็นความสำคัญเกี่ยวกับงานสอบบัญชีทำให้ไม่ให้ความร่วมมือในการส่งหนังสือยืนยันยอด และการขอข้อมูลจากธนาคารดังกล่าวซึ่งต้องได้รับอนุมัติจากผู้มีอำนาจในกิจการก่อน ดังนั้นจึงทำให้ผู้สอบบัญชีที่ปฏิบัติงานตรวจสอบธุรกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ไม่สามารถแสดงความเห็นอย่างไม่มีเงื่อนไขในรายงานของผู้สอบบัญชีได้ โดยจะต้องแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไขในเรื่องที่มีสาระสำคัญที่ผู้สอบบัญชีไม่สามารถตรวจสอบได้ หรือบางครั้งอาจจะถึงต้องไม่แสดงความเห็นต่องบการเงิน ถ้ารายการที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ดังกล่าวไม่มีสาระสำคัญอย่างมากต่องบการเงินโดยรวม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีในการสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อมที่จัดทำบัญชีโดยใช้บริการสำนักงานรับทำบัญชี ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการของธุรกิจขนาดย่อม ทั้งกรมสรรพากร และกรมพัฒนาธุรกิจการค้าควรจะมีการส่งเสริมเพื่อให้ผู้บริหาร หรือเจ้าของกิจการธุรกิจขนาดย่อม ที่มีอยู่จำนวนมากภายในทุกภูมิภาคของประเทศ รวมทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้ทำการศึกษาในครั้งนี้ มีความรู้ และความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญของงานทางด้านการบัญชี และการสอบบัญชี ซึ่งถือว่าเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจขนาดย่อมในอนาคต โดยอาจจัดการฝึกอบรมโดยเน้นให้ผู้บริหาร หรือเจ้าของธุรกิจขนาดย่อม เปลี่ยนทัศนคติจากเดิมที่ส่วนใหญ่มองเห็นว่าการจัดทำบัญชี และการสอบบัญชี มีความสำคัญเพียงเพื่อมีงบการเงินไว้ยื่นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ให้เกิดทัศนคติใหม่ว่าธุรกิจขนาดย่อมที่จะประสบผลสำเร็จ ควรจะมีการจัดทำบัญชีให้ถูกต้อง เพื่อให้กิจการได้ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานที่แท้จริงมาใช้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องอาจทำให้ผู้ประกอบการประหยัดภาษีได้มากกว่าการพยายามจัดทำบัญชีให้เสียภาษีน้อยที่สุด แต่อาจถูกประเมินในภายหลัง เนื่องจากปัจจุบันกรมสรรพากรมีมาตรการภาษีที่ช่วยส่งเสริมธุรกิจขนาดย่อมหลายมาตรการ เช่น ธุรกิจที่มีทุนที่ชำระแล้วไม่เกิน 5 ล้านบาท จะเสียภาษีเพียงอัตราร้อยละ 15 จากกำไรสุทธิ 1 ล้านบาทแรก และร้อยละ 25 สำหรับกำไรสุทธิ 1 – 3 ล้านบาทถัดมา เป็นต้น

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานการสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อม ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป และการให้ความรู้แก่ผู้สอบบัญชี ซึ่งปัจจุบันมีสภาวิชาชีพบัญชีมีหน้าที่กำกับดูแลอยู่ ควรจัดการฝึกอบรมให้ผู้สอบบัญชีที่จะปฏิบัติงานสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อม ทั้งนี้อาจจะกำหนดเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่เหมาะสมสำหรับการสอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อม ซึ่งอาจจะแตกต่างจากการสอบบัญชีธุรกิจทั่วไปในบางเรื่อง แต่สามารถทำให้ผู้สอบบัญชีสามารถปฏิบัติงานตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปได้ เช่น อาจจะลดงานเกี่ยวกับการวางแผนการสอบบัญชี และไปเน้นที่การตรวจสอบเนื้อหาสาระ (Substantive Test) อย่างไรก็ตามผู้สอบบัญชีที่ปฏิบัติงานตรวจสอบธุรกิจขนาดย่อมควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของธุรกิจขนาดย่อมแต่ละกิจการที่รับตรวจสอบ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถปรับปรุงแนวการตรวจสอบให้เหมาะสมในแต่ละกิจการ และสามารถบรรลุ

วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบได้ นอกจากนี้หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแล ควรกำกับดูแล และควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้ งานสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีธุรกิจขนาดย่อมมีคุณภาพ และทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อม ให้ความเชื่อถือ และเห็นความสำคัญของงานสอบบัญชีมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อวิชาชีพสอบบัญชี ในอนาคต

3. ผู้สอบบัญชีควรให้คำแนะนำแก่สำนักงานบัญชีที่จัดทำบัญชีให้ธุรกิจขนาดย่อม โดยอาจ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการบันทึกบัญชีให้ถูกต้อง โดยเฉพาะรายการที่มีปัญหาการบันทึกบัญชีไม่ ถูกต้องอยู่เสมอ เช่น การบันทึกบัญชีต้นทุนของทรัพย์สินที่ได้มาจากการเช่าซื้อ โดยรวมจำนวนเงิน ที่ต้องผ่อนชำระทั้งหมดเป็นต้นทุนของทรัพย์สิน โดยไม่แยกส่วนที่เป็นดอกเบี้ย รวมทั้งอาจช่วย แนะนำระบบการควบคุมภายในที่เหมาะสมที่ควรจะมีในแต่ละกิจการ

4. จากผลการศึกษา ทำให้ทราบรายการที่มีความเสี่ยงสูงที่จะพบข้อผิดพลาดในการบันทึก บัญชี และรายการที่มีความเสี่ยงสูงที่จะมีการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริง อาทิเช่น บัญชีเงินสด คงเหลือ บัญชีลูกหนี้หรือเจ้าหนี้กับบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกัน บัญชีสินค้าคงเหลือ และบัญชี ค่าใช้จ่ายบางรายการซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับกิจการ ดังนั้นผู้สอบบัญชีที่จะปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชี ธุรกิจขนาดย่อมควรเน้นตรวจสอบรายการต่างๆ เหล่านี้ โดยอาจจะต้องเพิ่มการทดสอบรายการ ดังกล่าวให้มากขึ้น

เรื่องที่ควรศึกษาเพิ่มเติม

จากการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชี ธุรกิจขนาดย่อม ที่จัดทำบัญชีโดยใช้บริการสำนักงานรับทำบัญชี คือการที่ผู้บริหาร หรือเจ้าของ กิจการ รวมทั้งสำนักงานบัญชีที่จัดทำบัญชีให้กิจการที่ตรวจสอบ ไม่เห็นความสำคัญเกี่ยวกับงาน ทางด้านการบัญชีและการสอบบัญชีเท่าที่ควร ทำให้ผู้สอบบัญชีไม่สามารถปฏิบัติงานสอบบัญชี ธุรกิจขนาดย่อมดังกล่าวให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป ดังนั้นสำหรับ การศึกษาในครั้งต่อไป อาจจะทำการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของผู้บริหาร หรือเจ้าของกิจการธุรกิจขนาดย่อมที่มีต่องานทางด้านการบัญชีและการสอบบัญชี